

ภาษาบาลี ๑ คำ คติธรรมประจำสัปดาห์
“ตตรมฺหฺมตฺตตา — ตตรมฺหฺมตฺตตา, ความเป็นกลาง คือ ตรง
ไม่เอนเอียงในธรรมนั้นๆ”

คำว่า **ตตรมฺหฺมตฺตตา** เป็นคำภาษาบาลีโดยตรง อ่านตามภาษาบาลีว่า ตัด - ตะ (ออก อะ กึ่งเสียง) ระ - มัด - ชัด - ตะ - ตา มาจากคำว่า ตตร (ในธรรมนั้นๆ) มหฺมตฺตตา (ความเป็นกลาง คือ ตรง ไม่เอนเอียง) เขียนเป็นไทยได้ว่า **ตตรมฺหฺมตฺตตา** แปลว่า ความเป็นกลาง คือ ตรง ไม่เอนเอียงในธรรมนั้นๆ โดยความหมาย คือ ไม่หวั่นไหวไป ไม่เอนเอียงไปด้วยอำนาจของอกุศลธรรม ซึ่งเป็นธรรมที่เกิดร่วมกับจิตที่ติดาม มีกุศลจิต เป็นต้น ดังนั้น ขณะที่กุศลจิตเกิดขึ้น นั้น ตรงแล้ว เพราะไม่เป็นไปด้วยอำนาจของอกุศลธรรมใดๆ มีโลภะ โทสะ โมหะ เป็นต้น เลย คำอธิบายความเป็นจริงของตตรมฺหฺมตฺตตา ตามข้อความจากอัฐสาลีนี้ อรรถกถาพระอภิธรรมปิฎก ธรรมสังคณีปกรณ์ มีดังนี้

ตตรมฺหฺมตฺตตา มีการยังจิตและเจตสิกให้เป็นไปสม่าเสมอ เป็นลักษณะ

[คือ ไม่เอนเอียงไปด้วยความรักและความชัง]

มีการห้ามความยิ่งและหย่อนของจิตและเจตสิก เป็นกิจ

[คือ ไม่ให้ตกไปฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด เป็นกิจหน้าที่]

มีการตัดขาดการตกไปฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

[คือตัดขาดความไม่เสมอในอารมณ์ทั้งหลาย คือ ด้วยโลภะ หรือ โทสะ เป็นต้น]

มีความเป็นกลาง เป็นอาการปรากฏ [ไม่หวั่นไหวไปด้วยอกุศล]

มีสัมปยุตตรธรรมเป็นเหตุใกล้ [มีโสภณสาธารณเจตสิกเกิดร่วมด้วย คือ มีศรัทธา มีสติ มีhiri มีโอตตปปะ มีอโลภะ มีอโทสะ เป็นต้น เกิดร่วมด้วยในขณะนั้น]

การฟังพระธรรม ศึกษาพระธรรมเป็นปกติในชีวิตประจำวัน เป็นการค่อยๆ สะสมความเข้าใจถูก เห็นถูกในสิ่งที่มีจริงๆ ตามความเป็นจริง เพราะสิ่งที่กำลังฟัง กำลังศึกษาให้เข้าใจนั้น ล้วนมีจริงๆ ในชีวิตประจำวัน แต่เพราะไม่รู้ จึงต้องฟัง ต้องศึกษาให้มีความเข้าใจถูกเห็นถูกตามความเป็นจริง จากที่มากไปด้วยความไม่รู้ ไม่รู้อะไรเลย ก็จะค่อยๆ รู้ขึ้น เข้าใจขึ้นในสิ่งที่มีจริงๆ ตั้งแต่ขั้นฟัง ว่า เป็นสิ่งที่มีจริงๆ ไม่ใช่เรา เป็นธรรมที่เกิดเพราะเหตุปัจจัย จนกว่าปัญญาจะค่อยๆ เจริญขึ้น รู้ตรง ลักษณะของสภาพธรรมนั้นๆ ตามความเป็นจริงได้ในที่สุด แม้แต่ตตรมฺหฺมตฺตตาก็มีจริงในชีวิตประจำวัน ถ้าไม่ศึกษาจะไม่สามารถรู้ได้เลยว่ามีจริง ในขณะที่ความดีเกิดขึ้นเป็นไป

ตตรมฺหฺมตฺตตา เป็นเจตสิกธรรมที่เป็นกลาง เทียงตรง ไม่เอนเอียง เกิดร่วมกับจิตที่ติดาม ทุกประเภท คำว่าตตรมฺหฺมตฺตตานี้ ถ้าได้ฟังบ่อยๆ ก็จะจำได้ คุณเคยในคำที่ได้ยินได้ฟังด้วยความ เข้าใจอย่างถูกต้องว่า เจตสิกนี้เป็นสภาพธรรมที่ไม่เอนเอียง เทียงตรง จึงจะเป็นกุศลได้ ซึ่งเป็นการ ยาก ลองคิดดูถึงการที่จะเป็นผู้ที่ตรง ไม่เอนเอียง ในเมื่อยังมีความเห็นผิดบ้าง มีความเห็น ถูกบ้าง มีความเข้าใจผิดบ้าง มีความเข้าใจถูกบ้าง แล้วยังเป็นผู้ที่หนาแน่นด้วยโลภะ โทสะ

โมหะ แล้วจะเป็นอย่างไร นี่เป็นเรื่องที่ละเอียดที่จะต้องพิจารณา และจะต้องเป็นผู้ตรงต่อสภาพของจิตจริง ๆ

ถ้ายังไม่รู้ตัวเองว่า ไม่มีโทษในขณะนั้น แต่มีโลภะเกิดขึ้น ถ้าไม่รู้แบบนี้ โลภะก็เกิดต่อไปเรื่อย ๆ ซึ่งเป็นชีวิตจริง ๆ ของทุกคนในทุกวัน ต่อเมื่อใดโสภณสาธาณเจตสิก (เจตสิกที่เกิดร่วมกับจิตที่ดำรงทุกประเภท) เกิดขึ้น มีตัตรมัชฌัตตตาเป็นต้น ก็เห็นว่าแม้โลภะก็เป็นสิ่งซึ่งไม่ควรจะเกิดเมื่อนั้นขณะนั้นจิตที่เป็นกุศล จึงจะเกิดขึ้นเป็นไปในทานบ้าง เป็นไปในศีลบ้าง เป็นไปในความสงบของจิตบ้าง เป็นไปในการอบรมเจริญปัญญาเพื่อที่จะรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมบ้าง นี่คือชีวิตตามความเป็นจริงของแต่ละบุคคลที่เห็นประโยชน์ของการได้เข้าใจความจริง ซึ่งเป็นธรรมที่เกิดเพราะเหตุปัจจัย ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาของใครทั้งสิ้น

นอกจากนั้น ตัตรมัชฌัตตตาเป็นสภาพธรรมที่ไม่เอนเอียงด้วยอคติ (ความลำเอียง) คือไม่เอนเอียงด้วยฉันทาคติ ความพอใจรักใคร่ โทสาคติ ความไม่พอใจ ความไม่ชอบใจ โมหาคติ ความไม่รู้ความจริง หรือภยาคติ คือความกลัว ต้องเป็นผู้ตรงที่จะพิจารณาเหตุการณ์แต่ละเหตุการณ์ และสภาพของจิตแต่ละขณะในแต่ละเหตุการณ์นั้นด้วย จึงจะรู้ว่ามิฉันทาคติ เป็นผู้ที่ไม่ตรง เพราะมีความชอบใจฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหรือไม่ มีโทสาคติ เพราะไม่ชอบใจบุคคลหนึ่งบุคคลใด ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหรือไม่ มีโมหาคติ เพราะไม่ได้รู้เรื่องจริง ๆ ตามความเป็นจริงเลย ว่าเรื่องจริง ๆ นั้นเป็นอย่างไรหรือไม่ แล้วมีภยาคติ คือความกลัว อาจกลัวความเสื่อมลาภ ความเสื่อมยศ หรือการที่บุคคลอื่นจะติเตียน ก็ต้องการที่จะให้เป็นที่ยรักที่ชอบใจหรือไม่ เพราะฉะนั้นก็เป็นผู้ที่ไม่ตรง ถ้าในขณะที่ทำด้วยความลำเอียงซึ่งเป็นอกุศลธรรม

พระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง จึงเป็นไปเพื่อความเข้าใจถูกเห็นถูกโดยตลอด เป็นไปเพื่อเกื้อกูลให้ได้เข้าใจว่า กุศลเป็นกุศล อกุศลเป็นอกุศล กุศลควรอบรมเจริญ ควรสะสมให้มีขึ้น แต่ถ้าเป็นอกุศลแล้ว ควรเห็นโทษแล้วถอยกลับจากอกุศล ไม่ควรสะสมให้มีมากขึ้น สภาพธรรมที่ดำรงในชีวิตประจำวันย่อมคล้อยไป เป็นไปตามความเข้าใจพระธรรมอย่างแท้จริง ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น คือความเจริญขึ้นของกุศลธรรมในชีวิตประจำวัน ล้วนมาจากการได้เข้าใจพระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง.

[ชมรมบ้านธัมมะ มศพ. : www.dhammadhomefellowship.com, โทร. ๐๘๕-๖๒๑๗๑๐๖]